

Keskkonnaministri määruse
„Põllumajandusloomade välitingimustes pidamisest lähtuva keskkonnariski
vähendamise ja keskkonnoahu vältimise nõuded“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse veeseaduse § 171 lõike 2 alusel. Määruse eelnõu koostamise aluseks on uus volitusnorm, mis on sätestatud 30.01.2019 vastu võetud veeseaduses (RT I, 22.02.2019, 1).

Eelnõu koostamisel on lähtutud kehtiva veeseaduse § 26¹ lõikest 4¹³ ja 2019. aasta 1. oktoobril jõustuva veeseaduse § 171 lõikest 2. Tegemist on uue määrusega, mille kehtestamisega kaasnevad uued nõuded põllumajandusloomade välipidamisele.

Määruse eelnõu on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi veesakonna nõunik Ann Riisenberg (tel 626 2828, ann.riisenberg@envir.ee). Eelnõu keeleteimetaja oli Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (tel 626 2953, aili.sandre@envir.ee). Määruse eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna nõunik Elina Lehestik (tel 626 2904, elina.lehestik@envir.ee).

Veeseaduse mõistes loetakse põllumajandusloomade (edaspidi *loomad*) välitingimustes pidamiseks karjatamist vegetatsiooniperioodil rohumaal ja ületalve pidamist välipidamisalal. Klassikaliseks vegetatsiooniväliseks loomade välipidamiseks Eesti tingimustes loetakse eelnõu kohaselt selliseid piiratud alasid, kus loomi ei karjatata, ning kus toimub loomade söötmine ja jootmine. Välipidamiseks saab lugeda ka neid alasid, kus loomade söötmist ja jootmist ei toimu, küll aga loomad viibivad väljaspool loomapidamishoonet ja rajatist liikumise eesmärgil. Määrus koostati selleks, et vähendada selliste punktkoormusallikate mõju keskkonnale.

2. Eelnõu sisu

Eelnõukohane määrus koosneb viiest paragrahvist. Eelnõukohase määrusega sätestatakse nõuded loomade välitingimustes pidamisele vegetatsiooniperioodil ja väljaspool seda. Lisaks sätestatakse nõuded väljaspool vegetatsiooniperioodi välipidamisalal olevale ajutisele ja alalisele söötmis- ja jootmiskohale.

Paragrahvi 1 lõikes 1 on sätestatud määruse kohaldamisala, mis on alates 5 loomühikust pidamisala kohta. Rakendusala piiri seadmisel lähtuti veeseaduses sätestatud loomakasvatushoone sõnnikuhoidla olemasolu piirmäärast, milleks on alates 2023. aastast 5 lü.

Paragrahvi 1 lõige 2 defineerib loomade välitingimustes pidamise. Eelnõukohase määruse tähenduses loetakse loomade välitingimustes pidamiseks karjatamist vegetatsiooniperioodil kui ka loomade pidamist välipidamisalal, mille eesmärk ei ole loomade karjatamine. Karjatamiseks peetakse loomade pidamist alal, kus loomad toituvad seal kasvavast rohumassist ning kus loomadel on juurdepääs joogiveele. Karjatamise mõiste on üldarusaadav ja ei vaja defineerimist.

Paragrahvi 1 lõige 3 defineerib loomade välipidamisala, milleks on väljas (õues) olev ala, sh hoonetest ja rajatistest väljaspool olev ala, kus loomad saavad vabalt liikuda ning mille

eesmärk ei ole loomade karjatamine. Välipidamisalal toimub tavaliselt loomade ajutine või alaline söötmine ja jootmine ning loomad kogunevad tihedalt selle koha ümber. Määruse mõistes loetakse loomade välipidamisalaks kõik alad, kus loomad väljas viibivad ega toitu kasvavast rohumassist, olenemata maa kasutusotstarbest.

Paragrahv 2 on sätestatud nõuded loomade karjatamisele. Loomapidaja kohustus on võtta kasutusele sellised meetmed, mis väldivad loomade välipidamisest tekkivat ebasoodsat mõju pinna- ja põhjaveele. Vältima peaks toitainete ärakannet pinnaveega lähedal olevatesse veekogudesse ja jõudmist põhjaveekihtidesse. Söötmis- ja jootmiskoha paigutamisel tuleb arvestada sellega, et need asuks vähemalt 20 meetri kaugusel karstilehtrist, väljaspool veekogu veekaitsevööndit ja kaevu sanitaarkaitse- või hooldusala.

Paragrahv 3 defineerib loomade ajutise söötmis- ja jootmiskoha ja sätestab sellele esitatavad nõuded. Eelnõukohase määruse kontekstis loetakse ajutiseks söötmis- ja jootmiskohaks igal aastal erinevas kohas välipidamisalal paiknevat söötmis- ja jootmisala, kuhu loomad kogunevad söömiseks ja joomiseks ning kus seetõttu võib tekkida pinnase kahjustamine loomade poolt ja saastamine söödajäätmete ja loomade väljaheidetega. Välipidamisala söötmis- ja jootmiskoht sarnaneb sõnnikuaunale ning seetõttu tuleb loomapidajal rakendada ajutise söötmis- ja jootmiskoha asukoha suhtes samasuguseid nõudeid, et vältida võimalikku saastatust tundlikes kohtades, nagu seda on kaldega alad, veekaitsevöönd, maaparandussüsteemi drenaažitoru, kaitsmata põhjaveega, liigniiske ja üleujutatav ala. Söötmis- ja jootmiskoht peab paiknema 50 meetri kaugusel pinnaveekogust, kaevust ja karstilehtrist.

Selleks et vältida toitainete leostumist põhjavette ja pinnaveega ärakannet, peab loomapidaja lisama piisavalt allapanu, mis seoks tekkiva sõnniku, uriini ja sademed. Piisavaks allapanuks saab pidada olukorda, kus välipidamisala söötmis- ja jootmiskoht on puhas ja kuiv. Sõnniku eemaldamine välipidamisalalt peab toimuma piisava tihedusega, vähemalt korra aastas pärast pidamisperioodi lõppu. Loomapidajal tuleb pärast loomade välipidamisalal pidamise lõpetamist söötmis- ja jootmiskoht uuesti haljastada, et pinnases olevaid toitaineid võimalikult paremini ära kasutada. Pidamise lõpetamiseks loetakse nii ajutist kui ka alalist lõpetamist. Ajutiseks lõpetamiseks loetakse ka seda, kui loomad viiakse välipidamisalalt rohumaaadele karjatamise eesmärgil.

Paragrahv 4 defineerib alalise söötmis- ja jootmiskoha ning sätestab kaitsmata põhjaveega alal olevale söötmis- ja jootmiskohale esitatavad nõuded.

Eelnõukohase määruse kontekstis loetakse alaliseks söötmis- ja jootmiskohaks selline ala, kus loomade söötmine- ja jootmine paikneb välipidamisalal samas kohas vähemalt kahel järjestikusel aastal. Kaitsmata põhjaveega alal olev söötmis- ja jootmiskoht on keskkonnariskiga ala, kus tuleks rakendada alalise söötmis- ja jootmiskoha nõudeid, mille eesmärk on toitainetega saastamise vältimine. Kaitsmata põhjaveega alade Eesti kaardi leiab Maa-ameti kaardirakendusest.

Söötmis- ja jootmiskoht peab olema lekkekindel ja selle ehitamisel peab kasutama selleks sobivaid materjale, mis tagaks lekkekindluse eksploatatsiooni aja vältel. See nõue on kavas jõustada 2021. aasta 1. oktoobril.

Selleks, et vältida toitainete leostumist põhjavette ja pinnaveega ärakannet, peab loomapidaja lisama piisavalt allapanu, mis seoks tekkiva sõnniku, uriini ja sademed. Piisavaks allapanuks

saab pidada olukorda, kus välipidamisala söötmis- ja jootmiskoht on puhas ja kuiv. Sõnniku eemaldamine välipidamisalalt peab toimuma piisava tihedusega, vähemalt korra aastas pärast pidamisperioodi lõppu. Pidamise lõpetamiseks loetakse nii ajutist kui ka alalist lõpetamist. Ajutiseks lõpetamiseks loetakse ka seda, kui loomad viiakse välipidamisalalt rohumaaadele karjatamise eesmärgil.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus põllumajanduse veekaitse valdkonnas on üle võetud veeseadusega. Eelnõukohane määrus täpsustab seaduse rakendamise tehnilisi üksikasju ega ole otseselt seotud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega.

4. Määruse mõju

PRIA registris olevate loomade statistika andmetel on Eesti lihaveiste arv on 2018. aasta seisuga (76 040) suurenenud 2005. aastaga (14 516) võrreldes 61 524 looma võrra. Tegevuskohti, kus lihaveiseid peeti, oli 2018. aasta seisuga 1985, see teeb ühe tegevuskoha kohta keskmiselt 38,31 looma, mis on u 23 lü. Loomapidajaid oli kokku 2018. aasta seisuga 2089, mis teeb keskmiselt ühe loomapidaja kohta 36,40 looma, mis on u 21,8 lü (põllumajandusministri 14.07.2014 määruse nr 71 „Eri tüüpi sõnniku toitaine sisalduse arvestuslikud väärtused, sõnnikuhoidlate mahu arvutamise meetodika ja põllumajandusloomade loomühikuteks ümberarvutamise koefitsiendid“ lisa 9: 1 loom = 0,6 lü).

Lammaste arv on 2018. aasta seisuga (70 284) suurenenud 2005. aastaga (50 486) võrreldes 19 798 looma võrra. Ühel loomapidajal on keskmiselt 39 looma, mis on 8,19 loomühikut (määruse nr 71 lisa 9: 1 loom = 0,21 lü).

Kitsede arv on 2018. aasta seisuga (4 796) suurenenud 2005. aastaga (2 287) võrreldes 2 501 looma võrra. Ühel loomapidajal on keskmiselt 9 looma, mis on 1,89 loomühikut (määruse nr 71 lisa 9: 1 loom = 0,21 lü).

Selle kohta, kui paljudes loomapidamiskohtades peetakse loomi eelnõukohase määruse mõistes ajutise ja alalise söötiskohaga välipidamisalal, täpsemad andmed puuduvad.

Määrusel puudub mõju nendele loomakasvatajatele, kes juba karjatavad loomi ja/või peavad neid ajutise söötmis- ja jootmiskohaga välipidamisalal kehtestatava määruse tähenduses.

Eesti tavapraktika kohaselt söödetakse ja joodetakse välipidamisalal peetavaid loomi määruhes kirjeldatu kohaselt. Allapanuna kasutatakse erinevaid materjale (põhku, saepuru, turvast jms). Karjatamisperioodi algul ehk välipidamisalal söötmise ja jootmise lõppemisel kogutakse välipidamisalal tekkinud sõnnik kokku ning ala korrastatakse (vajaduse korral silutakse maapind ja uuendatakse rohukamarat).

Määrus mõjutab neid loomapidajaid, kelle loomi söödetakse ja joodetakse määruse mõistes alalisel söötmis- ja jootmiskohal ning kaitsmata põhjaveega aladel paiknevad loomapidajad. Mõned loomakasvatajad on karjatamisel juba rakendanud alalise söötmis- ja jootmiskoha nõudeid (asukoht, ehitusnõuded).

Lihaveiste alalise söötmis- ja jootmiskoha rajamisel tuleks arvestada söödafronti ühe looma kohta 60 cm (põllumajandusministri 27.08.2009 määrus nr 90 „Nõuded veise pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta“), lambakasvatases on soovituslik nõue 40 cm looma kohta (EMÜ, Peep Piirsalu, Lammaste pidamistehnoloogia). Söötmis- ja jootmiskoha laius sõltub eelkõige ettevõtte sõnnikueemaldamise tehnoloogiast, aga ei tohiks olla lühem kui looma pikkus. Nõuete kirjeldus on kavandatavate kulude arvutamiseks.

Lekkekindla söötmis- ja jootmiskoha ehitusel võib kasutada erinevaid lahendusi: betoonist ala, geotekstiiliga vooderdatud tihendatud ala vms. Betoonist ala ehituslik maksumus on umbes 70 €/m².

Eestis keskmine kitsede arv loomapidaja kohta on 9 looma, mis teeb alla 5 loomühiku. Määrus ei kohaldu keskmisele kitsekasvatajale ja seega mõju neile puudub.

Loomapidajatel on võimalus taotleda alaliste söötmis- ja jootmiskohtade rajamiseks põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamise investeeringutoetust, mis on Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevuse alaliik, mille kavandatud eelarve on 146 miljonit eurot, sh loomakasvatus (v.a piimatootmine ja mesindus) – 5 625 000 eurot.

Üldjuhul antakse toetust kuni 40% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest. Toetuse taotluste hindamisel on võimalik saada hindepunkte, kui investeering tehakse väljaspool loomade pidamiseks mõeldud ehitist asuva söötmis- või jootmisplatsi rajamiseks. ([PRIA 2019](#))

5. Määruse rakendamisega seotud tegevus, rakendamiseks vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa uusi tegevusi, täiendavaid kulusid ega tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2019. aasta 1. oktoobril, samal ajal uue veeseadusega.

Määruse § 4 lõike 3 jõustumine on planeeritud 1. oktoobriks 2021, et alalisel ja kaitsmata põhjaveega alal asuval söötmis- ja jootmiskohas loomi pidavad ettevõtjad saaksid end pidamiskoha lekkekindluse nõudele vastamiseks ette valmistada.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks Maaeluministeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eestimaa Talupidajate Keskliidule ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsile eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Määruse eelnõu tutvustati Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi seminaril 14. juunil Uhtjärvel.